

2007/08 Küresel Finans Krizi, Kredi Sıkışıklığı ve Banka Kredisi Kullanan İşletmelerin Algılamaları: Sivas İlinde Araştırma

Yrd. Doç. Dr. Mustafa YILDIRAN
Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF.

Özet

Bu makale, 2007'nin ortasında başlayan finansal krizin banka kredisi kullanımını etkileyip etkilemediğini açıklamaktadır. Ankete dayalı bir çalışmadır. Bu anket, 20 Temmuz ve 20 Eylül 2008 tarihleri arasında Sivas'ta banka kredisi müşterisi üzerinde uygulanmıştır. Ankete 47 işletme katılmıştır. Anketten elde edilen bulgulara göre, işletmelerin %93'ü küresel finans krizinden etkilendiğini kabul etmektedir. Ayrıca işletmelerin %64'ü kredi sıkışıklığını kabul etmektedir. Finansal kriz esnasında işletmeler, kredi sıkışıklığı nedeniyle borçlarını çevirme ve iflas endişesi taşımaktadır. Sonuç olarak ankete katılan işletmeler küresel finansal krizden olumsuz etkilendiğini algılamaktadır.

Anahtar Kelimeler: 2007/08 Küresel Finans Krizi, Kredi sıkışıklığı, banka kredileri.

JEL Sınıflaması: G01, G32, H81.

Abstract (2007/08 Global Financial Crisis, Credit Crunch and Perception of Enterprises Used The Bank Credits: Survey on Sivas)

This paper examines whether global financial crisis started by in the middle of 2007 affected usage of bank credit or not. The study has based on survey. The survey applied on clients of bank credit in Sivas from July 20-September 20, 2008. 47 enterprises joined the survey. According to evidence of survey, 93 percent of enterprises accept that they effected from the global financial crisis. In addition, 64 percent of enterprises accept owing to credit crunch. During financial crisis, the enterprises worry about debt turnover and bankruptcy owing to credit crunch. As a result, enterprises joined the survey perceive that they negatively affected from the financial crisis

Key Words: 2007/08 Global financial crisis, credit crunch, bank credits.

JEL Classification: G01, G32, H81.

1. Giriş

2007 yılının ikinci yarısından itibaren başta ABD piyasalarında başlayan finansal kriz, kısa sürede diğer ülkelerde tartışılmaya ve hissedilmeye başladı. Dünyada yaşanan evvelki finansal krizlerden yaşananlardan çıkarılabilecek derslerin en önemlilerden birisi de, finansal krizlerin kredi sıkışıklığına neden olmasıdır. Ekonomik faaliyetlerin sürekliliği finans kurumlarının kredi üretmelerine bağlıdır. Dolayısıyla işletmeler kredi kanallarındaki tıkanıklardan dolayı krizi algılamaları

algılamaları mümkündür. Bu çalışma, 2007 yılının ikinci yarısında ABD'de başlayan finansal krizin yerel ekonomilerde yol açtığı etkileri ve bankaların ticari kredi müşterilerinin kredi kullanım saikleri üzerindeki etkilerini analiz etmek amaçladır. Finansal krizin etkilerinin yerel etkileri Sivas ilindeki banka kredisi müşterileri üzerinde incelenmektedir. Çalışmanın üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, küresel finansal kriz ve mali piyasalara etkisi genel olarak değerlendirilmektedir. İkinci bölümde, finansal kri-

zinin Türk ekonomisindeki etkileri ve finansal piyasalardaki kredi sıkışıklığının analizi yapılmaktadır. Üçüncü bölümde ise, finansal krizin Sivas ilindeki banka kredisi müşterileri tarafından algılanışının anket verilerinin istatistikî analizi yapılmaktadır.

2. Küresel Finans Krizi: Temmuz 2007 ve Sonrası

Dünya ekonomisi 2000'li yılların başında hızlı bir finansal genişleme sürecine girmiştir. Uluslararası yatırımların arttığı, finansal araçların çeşitliliğinin ve getirilerin sürekli yayıldığı, sermayenin önündeki engellerin liberal politikalarla kaldırıldığı ve büyüme derindeki gelişen ekonomilerin kendilerini kurtarmak için dış finansmana yöneldiği bir finansal bolluk dönemine girdi. Bu bolluk kredi piyasasının, finansal sistemin ve mali kurumların denetimsiz büyümesini sağlayan ortamın oluşmasını sağladı. Bu gelişmeler sonucunda aşırı derecede risk üstlenen finansal kuruluşlar mali çöküşe gebe bir finansal sistem meydana getirdiler. (Yıldıran, 2008a) Bu yapının sonucunda ABD konut piyasasından parlayan kıvılcım dünya ekonomilerde Temmuz 2007'de başlayan ve 2008 yılında derinleşerek mali piyasaları etkileyen bir küresel kriz haline dönüşmüştür.

Son mali krizin tetikleyicisi temelde borçla finansman ve asimetrik bilgi sorunudur. ABD'de başlayan krizin ilk işaretleri konut kredilerinden kaynaklanmıştır. (Flannery, 2008) Konut kredileri ile ilgili sorunların temelinde değişik faktörler bulunmaktadır. (Gorton, 2008) Bunlar, (1) Geriye ödemeler için yetersiz fonlar, (2) Kredi ihraçları (3) Yetersiz Gelirler (4) Bilgi yanlışlığı ve eksikliği'dir.

Önceleri konut kredilerinden bu şekilde bir finansal krizin oluşabileceği tahmin edilmemiştir. Fakat eksik bilgi ve yetersiz teminatlarla verilen kredilerin teşvik dönemi (ödemelerin düşük olduğu dönem) kredi taksitleri hızla artmaya başladı. Artan taksitlerin ödeyemeyen ev sahipleri bankalara geriye verdiler. Sonuçta hızlı bir şekilde gayrimenkul sektöründe ev stoku artmaya başladı ve geriye gelen evlerin bankalara maliyeti artmaya başla-

yınca konut kredi piyasası kısır bir döngüye girerek finansal çöküş sürecine girildi. (Özel, 2008, 175-176)

Kredi piyasalarında konut kredilerinin tetiklediği kriz kısa zamanda tüm bankacılık sisteminin altından kalkamayacağı boyutlara ulaştı. ABD ve diğer gelişmiş ülkelerde 2007 yılının sonundaki bankacılık sistemindeki zararların toplamı, 571,4 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. (OECD, 2008) 2008 yılında krizin derinliği ve etkisi artarak devam etmektedir. Küresel ölçekte bankacılık faaliyetlerini yürüten bankalar, iflaslarla karşılaşmıştır. ABD mali piyasalarında ise, yatırım bankacılığının tarihe karıştığı ve finansal sistemin büyük buhrandan bu yana bu şekilde bir finansal kriz yaşanmadığı konusunda tartışmalar başladı. Finansal krizin maliyeti ile ilgili hesaplamalarda sürekli olarak değişmektedir. Son olarak IMF tarafından hazırlanan Küresel Finansal İstikrar Raporunun Ekim-2008 tarihli yayında, finansal sistemin kriz maliyetinin 1,4 trilyon dolar geçebileceği tahmin edilmiştir. (IMF, GSFR-2008,9)

3. Küresel Finans Krizi ve Türk Finans Piyasalarında Krize Maruz Yapı

2001 yılında önemli bir finansal kriz yaşayan Türk ekonomisi, daha sonraki yıllarda hızlı bir büyüme trendine girmiştir. Dünyada yaşanan küresel likidite bolluğu Türkiye'de dış finansmana bağlı bir finans politikasını ve enflasyon düşürmek için uygulanan yüksek reel faizlere bağlı bir ekonomi modeli, bankacılıkta yapılan düzenlemelere rağmen reel kesim için krize maruz bir iktisadi yapı meydana getirmiştir. Krize maruz iktisadi yapı, mali küreselleşmenin şekillendirdiği, küresel likiditeyle beslenen, sermayenin bol olduğu dönemlerde refah üreten, sermayenin daraldığı dönemlerde krize neden olan uluslar arası finansal piyasaların risk algılamasına göre şekillenen durumu ifade etmektedir. (Yıldıran, 2008a) Türk ekonomisindeki değişimler incelendiği zaman 2008'de finansal krizin etkileri görülmeye başlanmıştır. Özellikle dış finansmana ve yabancı sermayeye bağımlı iktisadi yapı, küresel finansal piyasalardaki gelişmelerden olumsuz etkilenmiştir.

Tablo 1. Krizdeki Finansal Göstergeler

Seçilmiş Finansal Göstergeler	2008		Değ. (%)
	Ocak	Eylül	
İMKB-100	42698	36051	-15,6
İşlem Hacmi(Milyon YTL)	34738	28544	-17,8
İşletmelerin Piyasa Kapitalizasyonu (Milyon Dolar)	227258	198668	-12,6
İç Borçlanma Bileşik Faiz Oranı(%)	16,4	21,5	31,1
İhtisas Kredilerin Tüm Kredilerdeki Payı(%)	6,6	6,2	-6,1
Esnaf ve Sanatkarlara Verilen Kredilerin Tüm Kredilerdeki Payı(%)	2,7	2,5	-7,4

Kaynak. DPT, Mali Piyasalardaki Gelişmeler, Ekim-2008

Küresel finansal krizin etkilerinin Ocak-2008'deki finansal göstergelerle kıyaslanması yapıldığında bütün değişkenlerde olumsuz bir değişim söz konusudur. İMKB-100 endeksi Ocaktan Eylül'e kadar %15,6 değer kaybetmiştir ve işlem hacmi %17,8 oranında azalmıştır. İç borçlanma faiz oranı dokuz ay içerisinde %31,1 oranında artmıştır. Bankaların değişik sektörlerde verdiği kredilerde ise, %6,1 seviyesinde ve esnafa verilen kredilerde %7,4 oranında azalma vardır. (Tablo 1) Finansal göstergelerin sonucu Mishkin tarafından tarif edilen, borsada değer düşüşleri, faizlerde yükselme ve kredilerde azalma (Mishkin,1992) gibi unsurları içeren finansal krizin anatomik belirtilerini göstermektedir. Özellikle finansal likiditenin bolluk döneminde yurtdışından giren spekülatif finansman desteği bankaların kredi kullanımı için kolaylaştırıcı etkiler yapmaktadır. Dolayısıyla reel sektör esnek şartlarda bol kredi kullanarak verimsiz yatırım ve finansal işlemlere bulaştığı için finansal kesimin kırılabilirliği da artmaktadır. Bankaların kurtarılacağı yönündeki beklentisi kredinin kullanımını gereken için şartlara dikkat etmeden kredi dağıtmaktadır. Bu gevşek kredi politikası bir kriz tetikleyicisi ve gelecekte yaşanacak kredi sıkışıklığının sebebidir. (Webber, 2001)

4. Kredi Sıkışıklığı ve İşletmelerde Kredi Sorunları

Finansal krizlerin yol açtığı etkilerden biriside likidite ve kredi sıkışıklığıdır. Reel sektörde krizin en derin etkisi kredi ka-

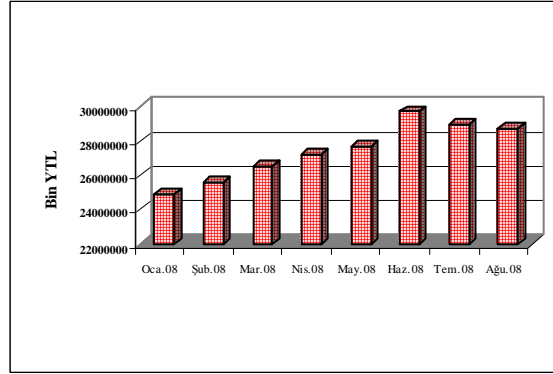
nallarının tıkanıklığı ve kredi maliyetlerinin yükselmesidir. (Bernanke, B. S., 1983)

Kredi sıkışıklığı, genelde ekonomik dalgalamalardan kaynaklanan kredi arzındaki azalmayı ifade etmektedir. Kredi sıkışıklığının nedenleri arasında, (1) banka üst yönetimin aşırı tepkileri; ekonominin daralma dönemlerinde banka yöneticileri kurumlarını korumak için kredi şartlarını zorlaştırması ve (2) bankacılar tarafından yeni kredi standartları getirmesi; bankacıların ve banka üst yönetimleri resesyon korkusu veya banka başarısızlıkları gibi endişeler bulunmaktadır. Bunlar ve banka sermayelerinin azalması, başarısız mevduat kurumlarının Mevduat ve Sigorta Fonuna¹ devredilmesi, yeni düzenlemelerin yükleri, resmi şüpheli takipteki alacakların artışının getirdiği maliyetler gibi faktörler kredi arzının azalmasına neden olmaktadır. (Clair-Tucker,1993)

Finansal krizler döneminde ve krizden sonraki ilk dönemlerde KOBİ'lere verilen krediler azaltılmaktadır. Yalnız krizde önlem olarak genelde KOBİ şeklindeki işletmelerin borçlarının yeniden yapılandırılmasına ve kredi kanallarının açık tutulmasına çalışılmaktadır. 1997'de Kore'de yaşanan finansal krizden elde edilen tecrübeler aynı şekildedir.(Kim ve diğ., 2002)

¹ ABD'de FDIC: Federal Deposit Insurance Corporation(Federal Mevduat Sigorta Şirketi)

Şekil 1. Mevduat Bankaları İşletme Kredileri

Kaynak. TCMB

Küresel finans kriz öncesi dönem Türk işletmeleri için likidite bolluğunun getirdiği avantajla ve uluslar arası borçlanmanın kolaylığından yararlanarak daha çok küresel finans piyasalarından borçlanmışlardır. (Yıldıran,2008b) Bu durumda dış piyasadadan gelen bir krizden Türk işletmelerinin kredi yönünden etkileneceği tahmin edilebilir. Ayrıca bankaların dünyada kredi sıkışıklığı nedeniyle mevduat dışında uluslararası kaynaklarla fon sağlama gücü kalmayacağı için kredi arzında sıkıntılar olması muhtemeldir. Özellikle devletin KOBİ ve diğer küçük esnafları kurtarma gayretine gireceği yönündeki beklenti(ahlaki riziko) bankaların kredi kanallarını kesmesi açısından önemli bir gerekçedir. Türkiye'deki mevduat bankalarının verdiği bireysel işletme kredileri 2008 yılının Ocak ayından Haziran ayına kadar kredi hacmi artmasına rağmen, Temmuz ve Ağustos aylarında kredi arzı azalmaya başlamıştır. (Şekil 1)

İşletmeler açısından finansal kriz dönemlerindeki yaşadıkları kredi sıkıntılarını geçmiş dönemlerdeki tecrübelerden yararlanarak çözümlenebilir. 2001 şubat krizi döneminde Türk KOBİ'ler için finansal açılarından olumsuzluklara neden olmuştur. "Bu olumsuzluk bir taraftan reel kesime yeni kredi imkânlarını ortadan kaldırırken, diğer taraftan reel kesimin kredi geri ödemelerinde sıkıntılara yol açmıştır." (Yüksel, Murat, 2002) Yani, Türk işletmeleri 2001 krizi döneminde kredi sıkışıklı-

ğından etkilenmiştir. (Özmen, E., Yalçın C., 2007) Dolayısıyla 2008'den itibaren işletmelerin dünyada yaşanan finansal krizin getirdiği kredi sıkışıklığını hissetmesi mümkündür.

Ayrıca Türkiye'de bankaların diğer kredi türlerine göre işletmelere kullandıkları kredilerde her zaman sıkıntı vardır. 1994'de ticari bankaların kullandığı krediler içerisinde işletme kredilerinin oranı % 76 seviyesindeyken, 2004'te %39'a gerilemiştir. (Mohanty ve diğ.,2007) Dolayısıyla dünyada yaşanan krizin etkisi işletme kredileri için azalmalara neden olacağını söylemek mümkündür.

5. Küresel Finans Krizinin Kredi Sıkışıklığına Etkilerinin Sivas'ta Banka Kredisi Kullanan İşletmeler Tarafından Algılanışı

Türk KOBİ'lerinde banka kredileri kullanımını genelde düşüktür. Özellikle işletmeler reel faizlerin yüksekliği, teminat yetersizliği, formalite yüksekliği, devletin borçlanma ihtiyacının getirdiği dışlama etkisi gibi nedenlerden dolayı yeterince banka kredilerinden yararlanamazlar. (Aras-Müslümov,2002) İşletmelerin banka kredileri kullanmadaki isteksizliğinin yanında, 2000-2001 döneminde mali krizler bankacılık sistemini çok fazla etkilediği için, bankacılık sektörü KOBİ'lere kredi kullandırmada ihtiyatlı davranmaktadırlar. (OECD, 2005)

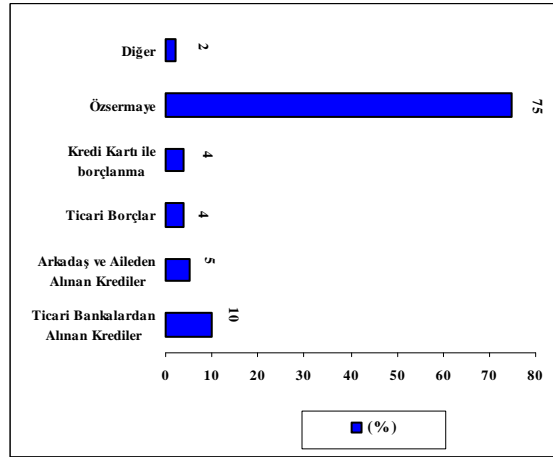
İşletmeler bütün zorluklara rağmen, (1) işletme sermayesi ihtiyacını karşılamak, (2) stokları veya alacakları finanse etmek, (3) geçici sürelerle duran varlıkların kısmi finansal ihtiyaçları karşılamak amacıyla banka kredisi kullanmak durumundadır. (Akgüç, 1998,534) Dolayısıyla banka kredileri işletmelerin kriz döneminde likidite sıkışıklığını çözmek için başvurmak zorunda oldukları finansal yöntemdir. Faizlerin yüksekliğine rağmen banka kredi işletme faaliyetlerinin sürekliliğini sağlamak için gerekli olacaktır. (Yüksel, Murat, 2002)

Bu çalışmanın asıl hedefi, küresel finans krizinin Sivas ilindeki işletmeler tarafından nasıl algılandığı ve banka kredisi kullanımının bu algıdan meydana gelen etkilenmeleri tesbit etmektir. Çalışmayı bu amaca yönelten temel saik henüz Türkiye’de kriz ortamı başlamadan ekonomide krizin reel sektör tarafından nasıl algılandığını ortaya koymak ve finans kesimi-reel sektör arasındaki kredi ilişkisinin değişim sırasında ortaya çıkarmaktır. İlginçtir ki, 2008 yılının Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında mevduat banka-

larının verdiği kredilerde azalma vardır. Dolayısıyla bu azalmanın doğrudan reel sektör tarafından algılanışı da önemli duruma gelmiştir. Kriz dönemlerinde işletmelerin likidite sıkışıklığını çözmek için banka kredilerine yöneleceği gerçeğini Sivas’taki işletmeler açısından banka kredisi kullanımını belirleyen önemli faktörlerle ilişkisi çerçevesinde değerlendirerek yapılacak araştırmalara veriler sağlamayı da amaçlamaktadır.

Sivas’ta faaliyette bulunan işletmeler mikro veya KOBİ şeklinde işletmeler olduğu için genelde finansman tedarikinde finans sisteminin dışında çözümler üretmektedir. AB tarafından 2005 yılında aralarında Sivas’ında bulunduğu Orta ve Doğu Anadolu’daki 13 ilde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, işletmelerin %45’i, 1-4 kişi, %27’si 5-9 kişi ve %28’i 10-49 kişi çalıştıran mikro ve KOBİ şeklindeki işletmelerdir. Bu işletmelerden alınan verilere göre sadece %10 seviyesinde ticari banka kredileri kullanılmaktadır. (Şekil 2) Ağırlıklı olarak özsermaye şeklinde finansal kaynaklara bağımlıdır. (SELP, Pazar Araştırması, 2005)

Şekil 2. Orta ve Doğu Anadolu’da İşletme Finansman Tercihleri(2005)

Kaynak. SELP, Türkiye’deki Küçük İşletmelerin Finansmanı Pazar Araştırması Sonuçları, Mart 2005

Çalışmanın belirlemeye çalıştığı kredi sıkışıklığı ve işletmelerin banka kredisi kullanımını belirleyen Saiklerin önemliliği son zamanlarda değişik kuruluşlar tara-

findan da değerlendirilmektedir. Merkez Bankası’nın Temmuz-Eylül 2008 döneminde banka kredileri eğilim anketinin sonucunda belirtilen görüşler de önemli-

dir. Bu kapsamda “işletmelere verilen kredilerin koşul ve kuralları incelendiğinde; bankaların 2008 yılı başından beri sürdürdükleri sıkılaştırma eğiliminin güçlenerek devam ettiği ve bu dönemde de gevşetilen koşul ya da kuralın olmadığı görülmektedir. Ortalama krediler üzerindeki kar marjını ve faiz dışında alınan ücret ve komisyonları artırdığını bildiren bankaların oranı önceki döneme göre dikkat çekici bir artış göstermiştir. İşletmelere verilen kredi talebinde son üç dönemdir gözlenen hızlı artış trendi bu dönemde değişim göstermiş ve talepteki artış durma noktasına yaklaşmıştır. Tüm kredi türlerinde talebin beklentilerin çok altında kaldığı, kısa vadeli kredilerde talep artışı olmadığı, en yüksek talep artışı beklenen uzun vadeli kredilerde ise, beklentilerin aksine talebin azaldığı gözlenmektedir. İşletmeler bu dönemde de en fazla işletme sermayesi gereksinimi nedeniyle kredi talebinde bulunmuştur.” (TCMB, Banka Kredileri Eğilim Anketi–2008) şeklindeki değerlendirme çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

5.1. Veri ve Yöntem

Bu araştırma, 2007 yılında ABD’de başlayan ve zamanla tüm dünyada hissedilen küresel mali krizin bankalardan ticari kredi kullanan işletmelerin, kriz ve kredi kullanımını üzerine görüşlerini incelemektedir. Araştırma verileri anket yöntemi ile elde edilmiştir. Araştırma Sivas ilinde şubeleri bulunan bankaların ticari kredi talebinde bulunan müşterileri üzerinde uygulanmıştır. Araştırma Sivas merkezinde şubeleri bulunan, Ziraat Bankası, Yapı Kredi Bankası, Halkbank, Şekerbank, Denizbank ve TEB bankalarının seçilen şubelerinin ticari kredi veya KOBİ kredileri bölümündeki kredi talebinde bulunan müşteriler üzerinde yapılmıştır. Araştırma için 200 adet anket formu 20 Temmuz 2008–20 Eylül 2008 tarihleri arasında ilgili departmanlara bırakılarak kredi talebinde bulunan müşterinin doğrudan kendisi tarafından doldurulması istenmiştir. Sonuçta 47 anket formu banka şubelerinden toplanmıştır.

Araştırmada kullanılan anket iki kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde işletmelerin temel özellikleri ve küresel kredi krizi ile sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise, kriz döneminde banka kredisi kullanımı ile ilgili faktörlerin önemlilik derecesini belirlemek için dört başlıktan oluşan soru grupları oluşturulmuştur. Cevaplar için ‘1.Önemsiz; 2. Önemli, 3. Çok Önemli’ şeklinde üç dereceli ölçek kullanılmıştır.

Elde edilen bilgiler, öncelikle sıklık bilgilerine dayanarak değerlendirilmiştir, işletme değişkenleri ve banka kredisi kullanımının önemlilik derecelerindeki ilişkiler tek yönlü varyans analizi ile analiz edilmiştir.

5.2. Araştırma Bulguları

Araştırma kapsamında anket formunu cevaplandıran 47 işletmenin verilerinden elde edilen bulgular değerlendirilmektedir. Araştırma bulguları üç başlıkta incelenmiştir. İlk olarak, örneklemin genel özellikleri ile bilgiler verilmektedir. İkincisi, işletmelerin krizle ilgili ve kriz dönemindeki banka ilişkileri hakkındaki görüşleri değerlendirilmektedir. Son olarak ta, finansal kriz ortamının getirdiği sıklıkta banka kredilerinin değerlendirilmesindeki önemlilik seviyesinin ölçümü yapılmaktadır.

5.2.1. İşletme Özellikleri

Sivas ilindeki işletme şekilleri genelde esnaf ve KOBİ ağırlıklıdır. İşletmeler ağırlıklı olarak, tek kişi işletmeleri(%48,9), çalışan sayısı yönünden 10 işçi/çalışan ağırlıklı ((59,6), genelde işletmeler ticaretle uğraşmakta (%53,2) ve genelde satış hacmi 1.000.000 TL’den az (% 48,9) şeklindedir. **(Tablo 1)**

Ekonomik faaliyetlerinin tüketim ağırlıklı bir ekonomik yapının genel özelliklerini gösteren örneklem bütünlüğü vardır. İşletmelerin çoğunluğu ticaret işletmesidir. (%53,2) İşletmelerin sektörel faaliyetleri yönünden %29,5 oranında tarım ve gıda sektöründe, %14,9 oranında inşaat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerden oluşmaktadır. **(Tablo 1)**

İşletmelerin çoğunluğunun yerli işletmeler(%80,9) olmasına rağmen, işletmelerde yabancı sermaye ortaklıklarının da %20'ye yaklaştığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum Sivas gibi bir Anadolu'nun ortasında yabancı sermaye ile işbirliği yaptığı veya doğrudan yatırımların bu seviyeye ulaştığını göstermektedir.

Tablo 1. Araştırma Örneklem Özellikleri

KRİTERLER VE DEĞİŞKENLER	N	Yüzde (%)
Çalışan Sayısı		
1 -10 kişi(Mikro İşletme)	28	59,6
11-250 kişi (KOBİ)	16	34,0
251 ve üzeri (Büyük İşletme)	3	6,4
Faaliyet Alanı		
Ticaret İşletmeleri	25	53,2
Hizmet İşletmeleri	8	17,2
Üretim İşletmeleri	13	27,7
Cevaplamayan	1	2,1
Hukuki Yapıları		
Tek kişi işletmesi	23	48,9
Limited Şti.	20	42,6
Anonim Şti	2	4,3
Kolektif Şti.	2	4,3
Mülkiyet Yapıları		
Tamamı yerli	38	80,9
%51-%99 Yerli-%1-%50 Yabancı	6	12,8
%1-%50 Yerli-%51-%99 Yabancı	1	2,1
Sektörler		
Dayanaklı Tüketim Malları Üretimi	4	8,5
Mali Hizmetler Sektörü	4	8,5
Mobilya Üretimi	3	6,4
Tarım ve Gıda	13	29,5
İnşaat	7	14,9
Tekstil Giyim	2	4,3
Isı Doğalgaz İklimlendirme	3	6,4
Sağlık	4	8,5
Sanayi Hizmetleri	1	2,1
Madencilik Ve Mermer İşletmeleri	2	4,3
Diğer	1	2,1
Cevaplamayanlar	3	6,4
TOPLAM	47	100

5.2.2. Satış ve Borç Durumu

Sivas ilinde işletmelerin satış hacimlerinin ağırlıklı olarak (%78,7 oranında) 5.000.000 YTL'den az miktarda olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra 5.000.000.YTL'den fazla satış hacmi olan işletmelerim toplamdaki payı sadece

%11,3 seviyesindedir. İşletmelerin yüksek satış hacmine sahip olmaması, işletmelerin finansal ihtiyaçlarının giderilmesinde seçeneklerini de azaltacaktır. 2002 yılından beri döviz kurunun TL karşısında sürekli değer kaybetmesinin dövizle borçlanmayı cazip kılmakla birlikte, Sivas'taki işletmelerin dövizle borçlanma seviyeleri çok düşüktür. Dövizli borçların toplam borçlara oranı %25'den az ve sadece işletmelerin %4,3'ü dövizle borçlanmıştır. (Tablo 2)

Tablo 2. Satış ve Borç Bilgileri

2007 Satış Tutarı (milyon YTL)		
1-999.999 TL	23	48,9
1.000.000-4.999.999 TL	14	29,8
5.000.000 -9.999.999 TL	4	8,5
10.000.000.TL ve üzeri	1	2,1
Cevaplamayanlar	5	10,6
Borçların Satışlara Oranı(%)		
0- % 25	14	29,8
%26 - % 50	19	40,4
%51 - %75	10	21,3
Cevaplamayanlar	4	8,5
Dövizli Borçların Toplam Borçlara Oranı (%)		
0-%25	2	4,3
Cevaplamayanlar	45	95,7
TOPLAM	47	100

Dövizle borçlanmanın düşük olması işletmelerin kur riskinin olmadığını göstermektedir. Bu durum kriz döneminde Sivas'taki işletmelerin kur kaynaklı sorunlardan uzak durmasının sağlayacaktır. İşletmeler açısından finansman açısından en önemli sorun faiz ve TL kredi bulma sorunudur. (Tablo 2)

5.2.3. İşletmelerin Küresel Finans Krizi Algılamaları

Bu araştırmayı ortaya çıkaran saik küresel finans kriz ortamında işletmelerin banka ilişkilerini algılama biçimini ortaya çıkarma isteğidir. Bu sebeple öncelikle işletmelerin finansal krizle ilgili düşüncelerinin ortaya çıkarılması önemlidir.

İşletmeler küresel finansal krizden anketlerin yapıldığı dönemde etkilendiği yönünde net bir görüş belirlemiştir. Küresel finansal krizi etkilendiğini düşünen işletmelerin %93,5'i eskinden beri devam eden veya yeni başlayan bir kriz ortamında

bulduklarını görüşündedir. İşletmelerin %46,8'i 'yeni finansal kriz ortamı'na girdiğini düşünmektedir. İşletmeler açısından krizin çoğunlukla etkilerinin Temmuz ayından itibaren etkilerinin hissedildiğini göstermektedir. Yine işletmelerin %44,7'si 'uzun süreden beri finansal kriz ortamında olduğunu bildirmiştir. Bu görüş, 2001 krizinden sonraki yeniden yapılanma sürecinin Sivas'taki işletmeler açısından tam bir iyileştirme sağlayamadığı düşünülebilir. Bunun yanında hala kriz olmadığını ve işlerin daha iyiye gittiği görüşünde olan işletmeler de bulunmaktadır. (Tablo 3)

Tablo 3. 2008'de Küresel Finansal Krize Girilip Girilmediğine Dair Düşüncesi İle İlgili Görüşler

Küresel Kriz Görüşü	N	Yüzde (%)
Ekonomide finansal kriz belirtisi yoktur.	1	2,1
Yeni finansal kriz ortamındayız ve iktisadi faaliyetler durmaktadır.	22	46,8
Uzun süreden beri Finansal kriz vardır.	21	44,7
Piyasa şartları geçen yıllara göre daha iyi durumdadır.	2	4,2
Cevaplamayan	1	2,1
Toplam	46	100

İşletmelerin büyüklüklerine göre finansal krizi algılamaları değerlendirildiğinde ayrıntılı bulgulara ulaşmak mümkündür.

Tablo 4. İşletme Büyüklüğü ve Kriz Algılaması

	Mikro İşletme	KOBİ	Büyük İşletme
Kriz Yoktur	3 (%10,7)	-	-
Kriz Yeni Başlamıştır	13 (%46,4)	8 (%53,3)	1 (%33,3)
Eskiden beri Kriz Vardır.	12 (%42,9)	7 (%46,7)	2 (%67,7)
Toplam	28 (%100)	22 (%100)	21 (%100)

Araştırma kapsamındaki işletmeler arasında dikkat çekici nokta, krizin olma-

dığını düşünen işletmelerin tamamının 'mikro işletme' olmasıdır. Ayrıca mikro işletmelerin %46'sı 'krizin yeni başladığını' düşünmekte, % 42,9'unun ise, 'eskiden beri kriz ortamında bulunduğunu' düşünmektedir. KOBİ ve Büyük işletmelerin krizin başlangıcı noktasında farklı olduğunu düşünmelerine rağmen krizin olduğuna dair düşünceleri ortaktır. Bu durumda mikro işletmelerin krizden daha sonra etkilenmeye başladığı söylenebilir. (Tablo 4)

Tablo 5. Temel Sektörler ve Kriz Algılaması

	Ticaret	Hizmet	Üretim
Kriz Yoktur	3 (%12,0)	-	-
Kriz Yeni Başlamıştır	13 (%52,0)	3 (%37,5)	6 (%46,2)
Eskiden beri Kriz Vardır.	9 (%36,0)	5 (%62,5)	7 (%53,8)
Toplam	25 (%100)	8 (%100)	13 (%100)

İşletmelerin faaliyet alanlarına göre kriz algılamaları değerlendirildiğinde 'kriz yoktur' şeklinde(%12,0) düşünen işletmeler, ticaret işletmeleridir. Dolayısıyla 'kriz yoktur' şeklinde düşünen işletmelerin ticaretle uğraşan esnaf gibi işletmeler olduğu ortaya çıkmaktadır. Hizmet ve üretim işletmelerinin tamamının krizin olduğu konusunda hemfikir olduğu ortaya çıkmaktadır. Sadece krizin eskiden devam etmekte olduğu veya yeni başladığı konusunda farklılık bulunmaktadır. (Tablo 5)

3.2.4. Küresel Finans Krizinin Banka Kredisi Kullanımıyla İlgili Algılamalara Etkisi

Araştırmanın ulaşmak istediği hedefler arasında küresel finansal kriz ortamında bankaların kredi politikasının değişip değişmediğini banka müşterisi olan işletmelerin bakış açısından analiz edebilmek de vardır. gerçeği de bulunmaktadır. Bu kapsamda banka kredisi kullanımında

bankalardan verilen ticari ve KOBİ kredi- si müşterilerinin Temmuz-Eylül 2008 dö- neminde kredi kullanımını sırasında değiş- tiğini düşündüğü dönemdeki görüşleri değerlendirilmektedir.

Tablo 6. Banka Kredisini Kullanımındaki Değişimlerle İlgili Görüşler (20 Temmuz- 20 Eylül 2008)

Kriz Döneminde Banka Kredisini Kullanımı	N	%
Kredi kullanımında değişen bir şey yok.	7	14,9
Bankaların ticari kredi kullanımında şartları zorlaştı.	14	29,8
Kredi sıkışıklığı nedeniyle faizler yüksek.	10	21,3
Kredi taleplerimizin çoğunluğu reddedilmek- tedir	6	12,8
Kredi kullanımı geçen yıllara göre daha kolay.	7	14,9
Yatırım için kredi kullanılmıyor	1	2,1
Toplam	45	95,8
Cevaplanmayan	2	4,2
Toplam	47	100

Ankete cevap veren banka müşterileri- nin yaklaşık %64 oranında bankaların kredi politikasının değiştirdiği yönde görüş bildirmiştir. İşletmelerin %29,8 oranında- ki bölümü ticari kredi kullanımında şart- ları zorlaştırdığını, %21,3'ü faizlerin yüksel- diğini ve yaklaşık %13'nün kredi taleple- rinin reddedildiği şeklinde görüş belirt- mektedir.

İlgili dönemde anketi cevaplandıran iş- letmelerin %14,9 u kredi şartlarının de- ğişmediği görüşündedir. **(Tablo 6)**

Bu durumda net olarak söylenebilir ki, bankaların ilgili dönemde kredi politika- sında değişimin başladığı kredi şartlarının zorlaştırdığı, faizlerin yükseldiği ve kredi taleplerinin reddedilme işlemlerinin artı- rıldığını göstermektedir.

Tablo 7. İşletme Büyüklüğü ve Banka Kredisini Kullanımına Dair Algılamaları

	Mikro İşletme	KOBİ	Büyük İşletme
Kredi kullanmada herhangi bir değişiklik yoktur.	7 (%25,0)	6 (%42,9)	1 (%33,3)
Kredi kullanımı zorlaşmakta ve faizler yüksek.	16 (%57,1)	7 (%50,0)	2 (%67,7)
Kredi talepleri red edilmektedir.	5 (%17,9)	1 (%7,1)	-
Toplam	28 (%100)	14 (%100)	3 (%100)

İşletmelerin kredi kullanımıyla ilgili en ağırlıklı tespiti kredi kullanımının zorlaştırdığı ve faizlerin yükseldiği şeklindedir. Mikro işletmelerin %57,1'i, KOBİ'lerin %50'si ve Bü- yük işletmelerin %67,7'si kredi şartlarının olumsuz değiştirdiğini düşünmektedir. **(Tablo 8)** Bu durum da her grup işletmenin kredi sıkışıklığının başladığını gösteren algımlar içinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Temel Sektörler ve Banka Kredisini Kullanımına Dair Algılamaları

	Ticaret	Hizmet	Üretim
Kredi kullanmada herhangi bir değişiklik yoktur.	5 (%20,8)	2 (%25,0)	7 (%53,8)
Kredi kullanımı zorlaşmakta ve faizler yüksek.	15 (%62,5)	5 (%62,5)	5 (%38,5)
Kredi talepleri red edilmektedir.	4 (%16,7)	1 (%12,5)	1 (%7,7)
Toplam	24 (%100)	8 (%100)	13 (%100)

Sektörlerin kriz dönemindeki banka kredisi kullanımı ile ilgili algılamaları krizin etkisini sektörel açıdan değerlendirmede önemlidir. Ticaret ve hizmet işletmelerinin çoğunluğu, kredi şartlarının zorlaştığı ve faizlerin yükseldiğini düşünmektedir.(%62,5) Üretim işletmelerinin çoğunluğu(%53,8) ise, kredi şartlarının hala değişiklik olmadığını düşünmektedir. **(Tablo 8)**

5.2.4.İşletmelerin Küresel Finansal Kriz Ortamında Banka Kredisi Kullanımı ve Kredi Kullanımını Belirleyen Faktörlerin Analizi

Küresel kredi ortamında işletmelerin banka kredisi kullanımındaki saiklerin değişimi ve hangi saiklerde önemliliğin artığının belirlenmesi çalışmanın ulaşma-

ya çalıştığı temel amaçtır. Özellikle işletmelerin küresel mali kriz ortamında bankaların ticari kredi politikasındaki değişimleri göstermesi bakımından önemli veriler sağlayabilecektir. Kriz döneminde banka kredisi kullanımı ile ilgili faktörlerin önemlilik derecesini belirlemek için dört başlıktan oluşan soru grupları oluşturulmuştur. Cevaplar için '1.Önemsiz; 2. Önemli, 3. Çok Önemli' şeklinde üç dereceli ölçek kullanılmıştır. Değerlendirmede verilen cevapların ortalaması ve modları dikkate alınmıştır. Bunun sebebi ortalamalarla işletmelerin algılamalarının ortak ölçütlerini ortaya çıkarmak, modların en çok tekrarlanan seçimi göstermesinden dolayı tercihlerinin yoğunlaştığı cevabı net olarak görmek için tercih edilmiştir.

Tablo 9. Banka Kredisi Kullanma İhtiyacı Doğuran Faktörler

Kredi İhtiyacını Ortaya Çıkaran Faktörler	N	Ort.	Mod
Acil nakit ihtiyacı	47	2,4	3
Daha önce alınan kredilerin ödenmesi sorununun çözümü	43	1,6	2
Stok siparişlerinizin karşılanması	44	1,8	2
Makine ve Bina gibi ihtiyaçların karşılanması	44	1,7	1
Vergi ve Sigorta borçlarının ödenmesi	45	1,9	1
Alacak tahsilinde gecikmelerde finansal sıkıntılarının giderilmesi	44	2,2	2
Mal fiyatlarındaki artışlardan oluşabilecek zararları önlenmesi	44	1,9	2
Faizlerin artması ihtimalinde gelecekteki nakit sıkıntısını karşılaması	43	2,0	2
Ticari taşıtların alımına yönelik	43	1,9	2

İşletmelerin banka kredisi kullanımını belirleyen en önemli ihtiyaç, ortalama 2,4'le 'acil nakit ihtiyacı'dır. Aynı faktör için mod:3 olması İkinci önemli ihtiyaç, 2,2 ortalama ile 'alacak tahsilinde gecikmelerde finansal sıkıntılarının giderilmesi'dir. Bu durum banka kredilerinin işletmeler açısından çalışma sermayesi ihtiyacı ve stokların veya alacakların finansmanı için geçici finansal ihtiyaçlar için kullanılmasının teorik açıdan tutarlı olduğunu da göstermektedir. (Akgüç, 1998,534) İşletmeler açısından üçüncü önemli ihtiyaç, gelecekte faizlerin yükselmesine karşı kredi kullanma ihtiyacıdır. Bu göstergeler işletmelerin krize karşı ihtiyat güdüsüyle hareket ettiğini göstermektedir. **(Tablo 9)**

Tablo 10. Banka Kredisi Kullanım Faktörleri

Kredi Kullanımı Açısından Unsurların Önemliliği	N	Ort.	Mod
Kredi sıklığından dolayı kredinin alınabilmesi	45	2,2	2
Kredi faizlerinin düşük olması	44	2,0	2
Kredi masraf ve sigorta primlerinin düşük olması	44	2,1	2
Kredi ile ilgili formalitelerin azlığı	44	1,9	1
Kredi kurumlarının sağladığı kolaylıklar	45	2,1	2
Kredi teminatlarının istenmemesi	44	2,3	3

Banka kredisi kullanımını açısından en önemli faktör, 2,3 ortalamayla 'kredi teminatları' dır. Kredi teminatlarının önemlilik derecesi yoğun olarak işletmeler tarafından 'çok önemli' olarak görülmektedir. (Mod:3) Ayrıca 'kredi sıkışıklığında kredi alınabilmesi' de ikinci önemli faktördür. Kredi kullanımında 'faizlerin düşük olması' üçüncü önemli faktördür. (Tablo 10 Bu durum işletmelerin teminat istenmemesine faizlerden daha fazla önem verdiğini göstermektedir. Küresel finans krizinin kredi kullanımına etkisini ölçmek için soru-

lan sorulara verilen cevaplara göre işletmeler, 'Türk finans piyasalarına olumsuz etkisi' ve 'kredi taleplerinin reddedilmesine etkisi' yönünden en önemli faktör olarak görmektedir. (Mod:3) Yine aynı ortalama ile çoğunluğunun önemli gördüğü (Mod:2) bankalardan alınan kredilerde 'kredi şartlarının zorlaşmasına etkisi'nin krizden kaynaklandığını ortaya çıkmaktadır. (Tablo 11) Yaşanmakta olan finansal krizler kredi taleplerinin zorlaşması arasında bir algılama meydana geldiği söylenebilir.

Tablo 11. Küresel Finans Krizinden Kaynaklanan Kredi sıkıntılarının kredi kullanımına etkileri

Kredi Kullanımı Açısından Unsurların Önemliliği	N	Ort.	Mod
Türk finans piyasalarına olumsuz etkisi	44	2,3	3
Kredi kullanımındaki şartların zorlaşmasına etkisi	44	2,3	2
Kredi faizlerinin yükselmesine etkisi	44	2,1	2
Krediler için istenen teminatların artmasına etkisi	44	2,0	2
Kredi Masraflarının artışına etkisi	43	2,2	2
Kredi değerlendirme süreçlerinin katılaşmasına etkisi	42	2,2	2
Kredi taleplerinin reddedilmesine etkisi	43	2,2	3

Küresel mali krizden oluşabilecek bir kredi sıkışıklığının işletmeler için oluşturabileceği muhtemel tehlikelerin analizinde işletmelerin çoğunluğu için en önemli sorunlar (Mod:3), 'Kredi bulunmadığı işletmelerin iflasla karşılaşması' ve 'İşletmelerde finansal borçların çevrilmesinin zorlaşması'dır. Zaten doğal olarak işletme-

lerin finansal krizden en çok iflas riski nedeniyle korktukları gerçeğiyle uyumludur. İşletmeler finansal borçların çevrilmesini sağlayamadığı takdirde takip ve haciz işlemleriyle karşılaşması mümkündür. İşletmeler açısından diğer önemli faktörde kredi bulma kolaylığının ortadan kalkmasıdır. (Tablo 12)

Tablo 12. Küresel Mali Krizden Meydana Gelebilecek Kredi Sıkışıklığından Muhtemel Tehlikeler

Mali Krizden Oluşabilecek Kredi Sıkışıklığından Muhtemel Tehlikeler	N	Ort.	Mod
Kredi sıkışıklığı nedeniyle nakit sorunlarının artması	44	2,3	2
İşletmelerde finansal borçların çevrilmesinin zorlaşması	44	2,4	3
Bankaların kredi şartlarına yeni zorluklar eklemesi	43	2,2	2
Kredi bulunmadığı işletmelerin iflasla karşılaşması	44	2,5	3
Kredi sıkışıklığının satışlara olumsuz etkisi	42	2,2	2
Kredi borçlarının ödenebilirliğine olumsuz etkisi	44	2,3	2
İşletmelerin kredi bulma kolaylıklarının azalmasına	44	2,4	2

Kriz döneminde banka kredisi kullanımını ile ilgili algılamanın işletmelerde banka kredisi kullanım faktörlerini etkilemesi noktasında farklılık oluşturup oluşturmadığı ANAVO testiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, kriz döne-

minde banka kredisi kullanımını ile ilgili algılaması ile banka kredisine duyulan ihtiyaçla ilgili faktörlerin bazıları arasında farklılık gösteren anlamlı sonuçlar elde edilmiştir.

**Tablo 13. Küresel Finans Krizi Ortamında
Banka Kredisi Kullanımı ve Belirleyen Faktörlerin İlişkisi**

	1		2		3		Toplam		ANAVO	
	N	Ort.	N	Ort.	N	Ort.	N	Ort.	F	α
Kredi İhtiyacını Ortaya Çıkaran Faktörler										
Acil nakit ihtiyacı	14	2,0714	25	2,5600	6	2,8333	45	2,444	4,206	0,022**
Daha önce alınan kredilerin ödenmesi sorununun çözümü	11	1,7273	25	1,6400	6	2,000	42	1,7143	0,684	0,510
Stok siparişlerinizin karşılanması	12	1,5000	25	2,080	6	1,8333	43	1,8837	3,503	0,040**
Makine ve Bina gibi ihtiyaçların karşılanması	13	1,6923	24	1,9167	6	1,1667	43	1,7442	2,830	0,071
Vergi ve Sigorta borçlarının ödenmesi	13	1,5385	25	2,1200	6	1,8333	44	1,90991	2,094	0,136
Alacak tahsilinde gecikmelerde finansal sıkıntılar giderilmesi	13	1,6923	24	2,5000	6	2,3333	43	2,2326	6,156	0,005*
Mal fiyatlarındaki artışlardan oluşabilecek zararları önlenmesi	12	1,9167	25	1,9600	6	1,8333	43	1,9302	0,078	0,925
Faizlerin artması ihtimalinde gelecekteki nakit sıkıntısını karşılaması	12	2,0833	25	2,0400	5	1,8000	42	2,0238	0,219	0,804
Ticari taşıtların alınmasına yönelik	12	2,000	25	1,9200	5	1,8000	42	1,9286	0,115	0,891
Kredi Kullanımı Açısından Unsurların Önemliliği										
Kredi sıklığından dolayı kredinin alınabilmesi	13	2,0769	25	2,3200	6	2,3333	44	2,2500	0,576	0,567
Kredi faizlerinin düşük olması	13	1,8462	24	2,2500	6	1,8333	43	2,0698	1,411	0,256
Kredi masraf ve sigorta primlerinin düşük olması	13	1,8462	25	2,2800	5	2,0000	43	2,1163	1,364	0,267
Kredi ile ilgili formalitelerin azlığı	13	1,6923	24	2,0833	6	1,6667	43	2,3488	1,305	0,283
Kredi kurumlarının sağladığı kolaylıklar	13	2,0769	25	2,1600	6	1,8333	44	2,0909	0,424	0,657
Kredi teminatlarının istenmemesi	13	2,3846	24	2,1667	6	2,5000	43	2,2791	0,572	0,569
Küresel Finans Krizinden Kaynaklanan Kredi sıkıntılarının kredi kullanımına etkileri										
Türk finans piyasalarına olumsuz etkisi	13	2,3846	24	2,3750	6	2,1667	43	2,3488	0,169	0,845
Kredi kullanımındaki şartların zorlaşmasına etkisi	13	2,000	24	2,5000	6	2,000	43	2,2791	2,946	0,064
Kredi faizlerinin yükselmesine etkisi	13	2,1538	24	2,2500	6	1,6667	43	2,1395	1,677	0,200
Kredi Masraflarının artışına etkisi	13	2,0769	23	2,2609	6	2,0000	42	2,1667	0,434	0,651
Kredi için istenen teminatların atmasına etkisi	13	2,0769	23	2,3913	6	2,3333	42	2,2857	0,280	0,757
Kredi taleplerin reddedilmesine etkisi	13	2,0769	23	2,3043	6	2,3333	42	2,2381	0,383	0,685
Mali Krizden Oluşabilecek Kredi Sıklığından Muhtemel Tehlikeler										
Kredi sıklığı nedeniyle nakit sorunlarının artması	13	2,1538	24	2,2917	6	2,5000	43	2,2791	0,552	0,580
İşletmelerde finansal borçların çevrilmesinin zorlaşması	13	2,4615	24	2,500	6	2,6667	43	2,4419	0,598	0,554
Bankaların kredi şartlarına yeni zorluklar eklemesi	13	2,0769	23	2,3913	6	2,333	42	2,2857	0,920	0,407
Kredi bulunmadığı işletmelerin iflasla karşılaşması	13	2,5385	24	2,5000	6	2,3333	43	2,4884	0,194	0,824
Kredi sıklığının satışlara olumsuz etkisi	12	2,1667	23	2,2174	6	2,1667	41	2,1951	0,022	0,978
Kredi borçlarının ödenebilirliğine olumsuz etkisi	13	2,3077	24	2,2917	6	2,3333	43	2,3953	0,008	0,992
İşletmelerin kredi bulma kolaylıklarının azalmasına	13	2,1538	24	2,4167	6	2,8333	43	2,3953	2,674	0,081

Özellikle kredi kullanım algılaması ve acil nakit ihtiyacı arasında anlamlı bir farklılık vardır.(F:4,206 ve α :0,022) Yani 'kredi taleplerinin reddedilen işletmelerle' 'kredi kullanımında değişiklik yok' şeklinde düşünen işletmeler arasında farklılık vardır.² Bu durumda kredileri reddedilen işletmelerin 'acil nakit ihtiyacı'nın daha önemli olduğu söylenebilir. **(Tablo 13)**

Ayrıca kredi kullanım algılaması ve stok siparişlerinin devam etmesi arasında anlamlı bir farklılık vardır. (F:3,503 ve α :0,040) 'Kredi kullanımında değişiklik yok' şeklinde algılayan işletmelerle, 'kredi kullanımını zorlaştırmakta ve faizler yüksek' şeklinde algılayan işletmeler arasında stok siparişlerinin finansmanı için banka kredisi kullanımında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Kredi kullanımını zorlaştırmakta ve faizler yüksek olarak algılayan işletmeler stok siparişleri için banka kredisi kullanımını daha önemlidir. **(Tablo 13)**

Kredi kullanım algılaması ve 'alacak tahsilinde gecikmelerde finansal sıkıntılarının giderilmesi' arasında da bir farklılık vardır. (F: 6,156 ve α :0,006) 'Kredi kullanımında değişiklik yok' şeklinde algılayan işletmelerle, 'kredi kullanımını zorlaştırmakta ve faizler yüksek' şeklinde algılayan işletmeler arasında fark vardır. Kredi kullanımını zorlaştırmakta ve faizler yüksek olarak algılayan işletmeler, alacak finansmanı için şartların olumsuz olduğu söylenebilir. (Tablo 13)

Elde edilen bulgular işletmelerin kredi ihtiyacını belirleyen faktörler arasında farklılıklar olmasına rağmen, işletmeler açısından kredi kullanımını belirleyen faktörler, küresel finans krizinin sonucunda oluşan kredi sıkışıklığının banka kredisi kullanımını belirleyen faktörler ve mali krizden oluşabilecek kredi sıkışıklığından muhtemel tehlikelerin işletmeler tarafından önemliliğinin algılanması konusunda farklılık yoktur. Yani işletmelerin bu dönemde kredi ihtiyacını belirleyen faktörler birbirinden farklı olsa da, küre-

sel finans krizinden etkilenerek kredi sıkışıklığının banka kredisini kullanımını olumsuz etkilediği konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Yine de, Kredi kullanımını zorlaştırmakta ve faizler yüksek olarak algılayan işletmeler, kredi şartlarının zorlaştığı noktasında ve kredi taleplerinin reddedilen işletmelerin mali kriz ortamında kredi bulma kolaylığının ortadan kalktığı yönündeki endişeleri diğer işletmelerden daha önemli gördüğü istatistikî olarak anlamlı sonuçlar olmamasına rağmen anlaşılmaktadır. **(Tablo 13)**

6. Sonuç

2007/08 küresel finans krizinin temelinde bankaların kredi politikasındaki sorunlar yatmaktadır. ABD'de konut kredilerin tetiklemeyle ortaya çıkan finansal kriz, küresel bankaların mali yapılarının bozulmasına ve tüm dünyada hissedilen bir mali krize dönüştüğü ortaya çıkmıştır. Bankacılığın krizden ciddi şekilde etkilenmesi eski krizlerde yaşandığı gibi bir kredi sıkışıklığına neden olabileceği düşüncesi, Sivas ilinde banka kredisi kullanan işletmeler üzerinden analiz yapma isteği bu çalışmaya yönelten saiktir.

Elde edilen bulgular, ankete katılan işletmelerin bazılarının 2008 temmuz ayından itibaren finansal krizin başladığını algılamalarına rağmen, eskiden beri bir kriz ortamında yaşayan işletmelerin olduğunu göstermektedir. Yani finansal kriz olduğunu düşünen işletmeler, %93'den fazladır. Yine işletmelerin kriz dolayısıyla %64'den fazlası kredi şartlarının yükseldiğini, faizlerin arttığını ve kredi taleplerinin reddedildiğini algılamaktadır. İşletmeler arasında banka kredisi kullanımındaki ihtiyaçları yönünden farklı algılamaları bulunsa da, kredi kullanımının zorlaştığı ve kredi sıkışıklığının krize bağlı olarak başladığı konusunda görüş birliği olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular işletmelerin kredi sıkışıklığından mağdur olduğunu göstermektedir. Kasım 2008'de başlayan KOBİ'ler için '0' faizli kredi uygulamasının başlaması ankete katılan işletmelerin algılamalarının doğrulaması yönünden önemlidir. Yine sadece üretim

² Bu sonuç, post hoc testlerinden TUKEY kullanılmıştır. TUKEY Testi, farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu açıklamak için kullanılan bir testtir.

işletmelerinin değil, ticaretle uğraşan mikro işletmelerinin de kredi sıkışıklığından kurtulması gerekmektedir.

Kaynaklar

AKGÜÇ, Ö., (1998) **Finansal Yönetim**, Muhasebe Enstitüsü Yayınları no:65 7. Baskı, İstanbul

ARAS, G., Müslümov, A. (2002) “**Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde KOBİ’lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları Ve Çözüm Önerileri**”www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf%5CBildiri_33.PDF

BERNANKE, B. S., (1983), “**Nonmonetary Effects of the Financial Crisis in the Propagation of the Great Depression**”The American Economic Review, Volume 73, Issue 3(Jun., 1983), 257-276

CLAIR, R.T., Tucker, P., (1993) “**Six Causes of the Credit Crunch**”, Federal Reserve Bank of Dallas, Economic Review-Third Quarter 1993,1-19

FLANNERY M., (2008) **Ders Notları “Financial Intermediation Courses”**, 1-5 Sep.2008, Aarhus University, Aarhus-Denmark

DPT, **Mali Piyasalardaki Gelişmeler, Ekim-2008**

GORTON, G., (2008) “**The panic of 2007**” Federal Reserve Bank of Kansas City, Jackson Hole Conference, August 2008

IMF(2008), **Global Financial Stability Report**, Summary Version, October-2008

KİM, D.W., Lee, Y. S., Park, K. S., (2002) “**Credit crunch and shocks to firms: Korean experience under the Asian financial crisis**”, Emerging Markets Review, 3(2002) 195-210

MİSHKİN, F. S., (1992) “**Anatomy of a financial crisis**”, Journal of Evolutionary Economics 2:115-130

MOHANTY, M S, Schnabel G., and Garcia-Luna, P., “**Banks and aggregate credit: what is new?**” BIS Papers No 28 www.asbaweb.org/E-News/enews-7/PDF_enews/0607_RR_03_EN.pdf(e.t.02/11/2008)

OECD (2005) **Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmeler Mevcut Durum ve Politikalar** www.oecd.org/dataoecd/37/37/33705673.pdf(e.t.04/09/2008)

OECD,(2008) **Financial Market Highlights – May 2008:The Recent Financial Market Turmoil Contagion Risks and Policy Responses**, ISSN 1995-2864

ÖZEL, S., (2008) **Global Dengesizliklerin Dengesi**, Birinci Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul

ÖZMEN, E., Yalçın, C., (2007)“**Küresel Finans Riskler Karşısında Türkiye’de Reel Sektör Finansal Yapısı ve Borç Dolarizasyonu**”, Araştırma ve Para Politikası Genel Müdürlüğü Çalışma Tebliği No:07/06, Ankara

SELP, (2005) **Türkiye’deki Küçük İşletmelerin Finansmanı, Pazar Araştırması Sonuçları-Mart** www.selp2.com/documentati/on/publicationsdocuments/091008161009.pdf

YÜKSEL, Ö., Murat, G., “**Şubat Krizinin KOBİ’ler üzerindeki etkileri ve Çözüm Önerileri**” www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/bildiri_09.pdf(e.t.01/11/2008)

YILDIRAN, M., (2008a) “**Bolluğun Getirdiği Darlık: Türkiye’de Krize Maruz İktisadi Yapının Finansal Kritiği**”, Küresel Sermayede Likidasyon ve Türkiye Ekonomisine Etkileri, Hesap Uzmanları Vakfı, 2007 Ekonomik ve Mali Araştırma Yarışması Birincisi, HUV Yayın no:23Ankara

YILDIRAN, M.,(2008b) “**Reel Sektörde Finansman Tedarikinin Küreselleşmesi: Türkiye’de Reel Sektörün Dış Borçları Üzerine Amprik Bir Çalışma**”, 12.Ulusal Finans Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Kayseri,22-25 Ekim 2008(251-261)

WEBBER, M., (2001) “**Finance and the real economy: theoretical implications of the financial crisis in Asia**”, Geoforum 32 1-13

TCMB, **Banka Kredileri Eğilim Anketi-Temmuz - Eylül 2008**, 5 Kasım 2008.

Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Girişlerinin Ükelere ve Sektörlere Göre Dağılımı (Milyon \$)

Sektörlere Göre	1954-2002	2003	2004	2005	2006	2007
Tarım, Avcılık ve Ormancılık	88	1	4	5	6	5
Madencilik	97	14	75	40	122	336
İmalat Sanayi	1.372	448	214	789	1.866	4.202
Hizmetler	1.680	96	801	7.548	14.145	13.818
- Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizm.	424	2	639	3.285	6.696	1.116
- Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	111	51	69	4.018	6.957	11.663
- Diğer	1.145	43	93	247	492	1.039
Elektrik, Gaz ve Su	64	86	69	4	112	567
İnşaat	197	8	23	80	222	285
Toptan ve Perakende Ticaret	1.940	92	103	68	1.166	169
Toplam	5.438	745	1.190	8.535	17.639	19.385

Kaynak: Rakamlarla Türkiye Ekonomisi, İTO-2008.

